

Vergaderjaar 2013–2014

22 054

Wapenexportbeleid

Nr. 235

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 26 november 2013

Zoals toegezegd tijdens het AO wapenexport van 3 juli jl. (Kamerstuk 22 054, nr. 230) informeer ik hierbij uw Kamer over de door Nederland ondernomen en te ondernemen stappen om bij te dragen aan de inwerkingtreding en tenuitvoerlegging van het VN-wapenhandelsverdrag (Arms Trade Treaty; ATT). Voor Nederland is dit verdrag ter regulering van de internationale wapenhandel een belangrijke mijlpaal in het streven naar vrede en veiligheid. Eenmaal toegepast door verdragspartijen zal het verdrag een bijdrage kunnen leveren aan een verantwoorde en transparante internationale wapenhandel. Zelfs voor landen die geen partij worden bij het verdrag zal het bestaan van een internationale standaard politiek relevant zijn. De politieke druk op staten om zorgvuldig te handelen in de internationale wapenhandel wordt door deze internationale norm vergroot.

Het ATT is op 2 april 2013 door de Algemene Vergadering van de VN (AVVN) aangenomen na stemming: 154 landen stemden vóór, 23 landen onthielden zich van stemming en 3 landen stemden tegen (zie ook Kamerstuk 22 054, nr. 220 van 24 april 2013). Sinds de openstelling voor ondertekening op 3 juni 2013 hebben vooralsnog 114 staten het VN-wapenhandelsverdrag getekend. Acht staten hebben het verdrag inmiddels geratificeerd. Negentig dagen na de vijftigste ratificatie van het verdrag zal het in werking treden. Op 3 juni jl. is het verdrag voor het Koninkrijk ondertekend. In 2014 zal het voorstel van rijkswet tot goedkeuring van het ATT ter uitdrukkelijke goedkeuring aan het parlement worden voorgelegd.

Nederland heeft tijdens de totstandkoming van het verdrag een actieve rol gespeeld in het onderhandelingsproces, en streeft nu naar universalisering van het ATT. Het bevordert ondertekening en ratificatie van het verdrag door een zo groot mogelijk aantal landen. Na ratificatie is de tenuitvoerlegging van het verdrag door de verdragspartijen evenzeer van groot belang. Hoe meer landen partij zullen zijn bij het verdrag en het verdrag adequaat uitvoeren, des te effectiever de vastgestelde normen

kunnen worden toegepast. Universalisering en tenuitvoerlegging van het verdrag wordt door Nederland alsook via de Europese Unie, die hier ook een belangrijke rol te spelen heeft, bevorderd door middel van diplomatieke kanalen, door het verstrekken van financiële steun en door relevant onderzoek te stimuleren.

Universalisering van het verdrag

In augustus en begin september hebben Nederlandse diplomaten samen met de vertegenwoordigers van de EU aangedrongen op snelle ondertekening van het verdrag in gesprekken met de autoriteiten van die landen die op 2 april 2013 vóór het ATT hebben gestemd. Dit heeft bijgedragen aan een snelle toename van het aantal staten dat het verdrag heeft ondertekend tijdens de Ministeriële week van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (AVVN). Onder hen bevindt zich ook de Verenigde Staten, wereldwijd de grootste wapenexporteur. Dit is hoopgevend voor de effectiviteit van het verdrag.

Nederland heeft ook opgeroepen tot ondertekening van het ATT in een interventie tijdens de Eerste Commissie van de AVVN in oktober 2013. De beide door Nederland ingediende resoluties (over transparantie in wapenhandel en over nationale wetgeving aangaande wapenhandel), die inhoudelijk een link hebben met onderdelen van het ATT, zijn aangepast en reflecteren nu de nieuwe realiteit van het bestaan van het verdrag. Tevens is tijdens de Eerste Commissie een aparte resolutie over het ATT aangenomen die verdere ondertekening en ratificatie moet stimuleren.

Nederland bepleit dat de EU zich komend jaar blijvend inzet voor universalisering, onder meer door opnieuw demarches uit te voeren in de vóórstemmende landen, voor zover die het verdrag nog niet hebben ondertekend. Waar Nederland zelf vertegenwoordigd is, zal Nederland de EU-demarche ondersteunen en hieraan deelnemen, zoals dat ook in de afgelopen maanden is gebeurd. Waar opportuun zal de oproep tot ondertekening alsook ratificatie in politieke en hoog-ambtelijke buitenlandse bezoeken worden meegenomen.

Naast ondertekening door de VS is het zeer wenselijk voor de effectiviteit van het verdrag dat ook Rusland en China het ATT ondertekenen. Daarmee zou de top drie van wereldwijde wapenexporteurs zich aan het verdrag committeren. Signalen tijdens gesprekken tussen de EU en China over het ATT dat China het verdrag zal ondertekenen zijn positief; wat Rusland betreft is dit voorsnog niet het geval. Nederland dringt binnen de EU aan op een continuering van de gesprekken met beide landen, en zal hier indien mogelijk ook zelf bij aansluiten via onze vertegenwoordigingen in Peking en Moskou.

Vervolgens dienen ook de autoriteiten te worden benaderd van de overige landen die zich onthouden hebben bij stemming over het verdrag. Het gaat hier om enkele Arabische landen (o.a. Egypte, Saoedi-Arabië en Bahrein), en enkele landen in Latijns-Amerika (onder meer Venezuela, Cuba, Bolivia en Nicaragua). Alles dient in het werk te worden gesteld om de scepsis van deze overwegend wapen-importerende staten weg te nemen. Hierbij kan worden gewezen op het belang dat ook importeurs hebben bij heldere regels voor de internationale handel in wapens.

Het ATT is ook voor de Europese Dienst voor Extern Optreden (EDEO) een belangrijke politieke prioriteit, die in gesprekken met derde landen wordt opgebracht. Onder meer de EU Speciaal Gezant voor Non-proliferatie en Ontwapening heeft reeds veelvuldig gepleit voor ondertekening van het verdrag in zijn contacten met landen buiten de EU, en zal deze boodschap

namens de EU blijven uitdragen naar landen die het verdrag nog niet hebben ondertekend.

Tenuitvoerlegging van het verdrag

Na ondertekening en ratificatie is de spoedige tenuitvoerlegging van het verdrag cruciaal. Voor sommige landen of regio's verandert relatief weinig, zoals voor de EU, maar voor andere landen betekent het verdrag een aanzienlijke wijziging van beleid en wetgeving. Ondersteuning van vooral ontwikkelingslanden hierin is essentieel.

Samen met Zwitserland en Noorwegen financiert Nederland een onderzoek naar de stappen die staten moeten zetten om de bepalingen van het ATT ten uitvoer te leggen. Het ATT Baseline Assessment Project stelt nationale autoriteiten in staat lacunes te identificeren in wet- en regelgeving bij de ratificatie en tenuitvoerlegging van het verdrag. Het onderzoek bevordert daarmee ook mogelijkheden voor afstemming en coördinatie van internationale inspanningen om staten te assisteren bij de ratificatie en tenuitvoerlegging van het ATT.

Tevens ondersteunt Nederland met een bijdrage van 500.000 euro UNSCAR (UN Trust Facility Supporting Cooperation on Arms Regulation). UNSCAR is een fonds waaruit projecten in ontwikkelingslanden zullen worden ondersteund in de tenuitvoerlegging van het ATT of van het VN Actieprogramma (Program of Action) voor Kleine en Lichte Wapens. Overheden kunnen samen met onderzoeksinstellingen of NGO's projectvoorstellen indienen voor een tijdsduur van één tot twee jaar. Nederland is als donor lid van de UNSCAR Strategische Planning Groep, en daarmee betrokken bij de beoordeling van projecten die voor ondersteuning uit het fonds in aanmerking komen.

De EU heeft een Raadsbesluit in voorbereiding waarmee enkele miljoenen beschikbaar komt voor technische assistentie vanuit de Duitse exportcontrole-autoriteit (*Bundesamt für Wirtschaft und Ausfuhrkontrolle*; BAFA). BAFA zal ondersteuning aan ontwikkelingslanden bieden bij de voorbereiding van noodzakelijke wetgeving en bij de tenuitvoerlegging van het ATT. Ook projecten die bijdragen aan snelle inwerkingtreding van het verdrag komen voor steun in aanmerking. BAFA treedt op als uitvoerder van de projecten, in nauwe samenspraak met de Europese Raadswerkgroep wapenexport (COARM).

Nederland blijft een warm pleitbezorger van dit belangrijke verdrag, en zal doen wat politiek opportuun en financieel haalbaar is om – al dan niet in EU-verband – bij te dragen aan spoedige inwerkingtreding, aan de universalisering en aan de (correcte) tenuitvoerlegging van het ATT.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
F.C.G.M. Timmermans